

ПСИХОСЕМАНТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОЛЕКТИВНОГО СУБ'ЄКТА ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СТРУКТУРІ СУБ'ЄКТИВНОГО ДОСВІДУ

Коваль Геннадій

Запорізький національний університет,

м. Запоріжжя, Україна

Gennadiy83zp@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3250-0128>

Мета. Стаття присвячена теоретичному та емпіричному обґрунтуванню концептуальних засад дослідження «критерію» як специфічного психічного утворення в контексті розробки питання щодо варіативності соціально-психологічних форм психічного.

Методи. Дослідження було реалізовано шляхом заповнення індивідуального бланку питальника волонтера. Для виконання мети та завдань даного дослідження було використано такі методики: «Семантичний диференціал» Ч. Осгуда; «Тест смисло-життєвих орієнтацій» (СЖО) Д. Леонтьєва, «Портретний опитувальник цінностей» (PVQ) Ш. Шварца в адаптації І. Семків; «Модифікований опитувальник цінностей Інглегарта» (МТЦ) Хабибуліна й Дейнеки. Вибірку дослідження склали 302 волонтери віком від 17 до 80 років з понад 15-ти міст України.

Результати. Показано наявність специфіки обумовлення взаємозв'язку між різними предметними областями оцінки. Зокрема, з'ясовано особливості взаємозв'язку між оцінкою осмисленості волонтерської діяльності та оцінкою значущості певної ціннісно-мотиваційної тенденції. А саме, спостерігається існування осердя взаємозв'язку, яке наочно зосереджено у високій щільності позитивної кореляції «смилових» шкал з цінностями «самостійність» й «стимуляція» та поступовому спаді щільності відносно інших ціннісно-мотиваційних тенденцій. У той самий раз, для взаємозв'язку між оцінкою значущості ціннісно-мотиваційної тенденції та семантичною оцінкою образу волонтерської спільноти характерним є полярне протиставлення. А саме, опозиція у розподілі показників семантичних шкал спостерігається на осі блоку «збереження» (консерватизм) відносно індивідуальної цінності «самостійність». Окрім того, з'ясовано наявність специфіки взаємозв'язку між оцінкою суб'єктності волонтерської спільноти та оцінкою джерел осмисленості. А саме, спостерігається їх поєднаний вплив на оцінку значущості ціннісно-мотиваційних тенденцій.

Висновки. У цілому, отримані дані дозволяють дійти висновку щодо

наявності цілісного підґрунтя, яке проявляє себе в обумовлені специфіки взаємозв'язку різних предметних областей оцінки. Указані області оцінки виступають як взаємодоповнюючі при психосемантичній репрезентації конструювання колективної суб'єктності суб'єктом психічної самоорганізації. Виявлене цілісне підґрунтя також дозволяє обґрунтувати припущення щодо існування критерію завдання значимості як особливого семантичного об'єкту в структурі суб'єктивного досвіду. В свою чергу, з критерієм завдання значимості пов'язана реалізація семантичної функції особистості в репрезентації колективної суб'єктності в межах суб'єктивного досвіду.

Ключові слова: колективна суб'єктність, психосемантична модель, суб'єктивний досвід, суб'єкт самоорганізації, форма психіки.

Hennadiy Koval. Psycho-semantic representation of a collective subject of volunteer activity in the structure of subjective experience.

Purpose. The article is devoted to the theoretical and empirical substantiation of the conceptual foundations of the study of the «criterion» as a specific psychic formation within the context of the development of the issue of variability of socio-psychological forms of psyche.

Method. The research was implemented by filling out an individual volunteer questionnaire. In particular, in order to achieve the purpose and fulfil the tasks of the study, the data, obtained by the results of the following questionnaires, have been used: Semantic differential» by C. Osgood; «Life-meaning orientations test» (LMO) by D. Leontief; «Interpersonal reactivity index» by M. Davis, adapted by T. Koriahina, N. Kuhtova et al; «Portrait Values Questionnaire» (PVQ) by S. Schwartz, adapted by I. Semkiv; Modified Inglehart Values Questionnaire by Khabibulin and Deineka. The sample of the research consisted of 302 volunteers aged 17 to 80 years from more than 15 cities of Ukraine.

Results. The presence of the specifics conditioning the interconnection between different subject areas of assessment was shown. In particular, the specific of the interconnection between the assessment of the meaningfulness of volunteer activity and the assessment of the significance of a certain value-motivational tendency was found out. Namely, there is a core of interconnection, which is demonstrably concentrated in the high density of positive correlation of «meaningfulness» scales with the values of «Self-Direction» and «Stimulation» and a gradual decline in density relative to other value-motivational tendencies. At the same time, the interconnection between the assessment of the significance of the value-motivational tendency and the psycho-semantic assessment of the image of the volunteer community is characterized by a polar opposition. Namely, the opposition in the distribution of indicators of psycho-semantic scales is observed on the axis of the «Preservation» bloc (conservatism) in relation to the individual value of «Self-direction». In addition, the specificity of the interconnection between the assessments of the subjectivity the volunteer community and sources of meaningfulness were found out. Namely, their combined influence on the assessment of the significance of value-motivational tendencies is observed.

Conclusion. In general, the obtained data allow us to conclude that there is a holistic basis, which manifests itself in the conditioning the specifics of the interconnection of different subject areas of assessment. These areas of assessment act as complementary in the psycho-semantic representation of the construction of collective subjectivity by the subject of mental self-organization. The identified holistic basis also allows substantiating the assumptions about the existence of the criterion of assignment of significance as a singular semantic object in the structure of subjective experience. In turn, with criterion of assignment of significance is associated realization of the semantic function of the personality in the representation of collective subjectivity within the subjective experience.

Key words: collective subjectivity, psycho-semantic model, subjective experience, subject of self-organization, forms of psyche.

Вступ. У межах розробки питання щодо варіативності соціально-психологічних форм психічного досвід попереднього аналізу дозволяє переконатися в обґрунтованості розгляду останніх у якості формально-змістовної системи (Коваль, 2021). При цьому, як було з'ясовано, наріжна роль у ній відводиться критерію інтеграції змісту психічного у «форму цілого» як систему утворюючому елементу. Зокрема, саме з критерієм інтеграції пов'язана специфіка змін в структурі системи психіки, що обумовлює зміну як психічного змісту, так власне й перехід від однієї форми організації психіки до іншої (Коваль, 2021: 87-88).

У зв'язку з таким ствердженням нагальною стає потреба більш детального теоретичного та емпіричного обґрунтування запропонованого концепту. Разом з тим, можливості для виконання указанного завдання зосереджені в межах інтрадисциплінарного аналізу. Зокрема, до його інтерпретації може бути залучено принаймні три внутрішньо-дисциплінарні психологічні дискурси. Насамперед, мова про загально- та соціально-психологічний дискурс, а також дискурс психосемантики й пов'язані з ними можливості емпіричної інтерпретації.

Таким чином, *метою* даної статті є теоретичне та емпіричне обґрунтування концептуальних засад дослідження «критерію інтеграції» як специфічного психічного утворення в контексті розробки питання щодо варіативності соціально-психологічних форм психічного.

Концептуалізація

В осерді загальнопсихологічної проблематики релевантні до завдань розвідки є уявлення які стоять на перетині, з одного боку –

теорії діяльності (в інтерпретації О. Леонтьєва) у частині настанов щодо еволюції форм психіки, а з іншого – психологічної інтерпретації проблеми цінностей.

Такий взаємозв'язок легко показати якщо звернутися до наступного міркування. Як відомо, специфіку інтелекту як форми психіки у прогресивному ряді інших форм розкрито як: – *«здатність до віддзеркалення життєво значущих відносин між предметами та ситуаціями»* (Леонтьєв, 1959:127). Не важко помітити, що на відміну від перцептивної форми психіки, у даному випадку вага переноситься зі здатності цілісного відбиття предметів на здатність відбиття взаємозв'язків між цілісними предметами (та ситуаціями). З чого слідує, що на відміну від перцептивної форми, де «ведучим» психічним продуктом виступав цілісний образ та, відповідно, «ведучим» процесом – конституювання образу, то, натомість, в межах інтелекту вагомим стає процес установаження взаємозв'язків між образами та ситуаціями. У зв'язку з цим постає необхідність виокремлення такого «продукту» психіки, на основі якого взаємозв'язки встановлюються.

У першому приближенні в якості такого продукту, що за своєю онтологією є відмінним від образу, виступають ціннісні утворення. Відтак виокремлення життєво значущих відносин між предметами та ситуаціями відбувається на основі здатності відбивати взаємозв'язки у світлі тої чи тої цінності загалом, а у випадку людини як суб'єкта оцінки – цінностей істини, добра, краси, справедливості тощо.

Як можемо бачити, в такий спосіб схоплений (концептуалізований) взаємозв'язок терміну «цінність» по відношенню до форм організації психіки великою мірою пересікається зі змістом термінологічної конструкції «критерій інтеграції змісту психічного». Звідси можливо зробити певне узагальнення й дійти висновку, що вжиті терміни є причетними до, в той чи інший спосіб розглянутого, оціночного процесу. Відтак, постає необхідність розкрити роль та місце «критерію» у такому процесі.

Уявлення про оціночний процес як акт та структурну складову такого акту можливо зауважити вже у розвідках Г. Ріккєрта. Зокрема, в контексті проблеми систематизації цінностей відносно історично наявних культурних благ уведено диференціацію термінів цінність, благо та оцінка (Ріккєрт, 1998:366). При цьому, цінностям

привласнено характеристику об'єктивної значимості, культурним благам – характеристику оцінності, а суб'єктам – здатність оцінювати значимість шляхом тлумачення. Предметом оцінки виступає ступінь здійснення цінності в благах, де ступінь здійсненості виступає основою над історичної ієрархії цінностей (Риккерт, 1998:368).

Таким чином, вдаючись до аналізу структурних складових процесу оцінки можемо зауважити, що, як уведені Г. Рікертом складові акту оцінки, так й широко вживані у межах диференційного аналізу уточнення терміну цінність (як родового поняття) через поняття норми, ідеалу, взірця, еталону, цілі, засобу тощо (Леонтьєв, 1996; Ядов, 2013), а також конкретно-видові диференціації цінностей, як то – благо, краса, добро, істинність тощо, по суті виступають не окремими специфічними ціннісними утвореннями, а можуть бути приведені у сукупну систему взаємозв'язаних понять як складових цілісного процесу оцінки.

Керуючись зауваженням, структурна складова оціночного процесу може бути диференційована на ряд підструктур. Вивівши суб'єкт оцінки за дужки, можемо вести мову про об'єктну складову оцінки, та, відповідно, складову предметну. В свою чергу, у якості підструктур об'єктної складової припустимо виокремлювати принаймні такі елементи як – об'єкт та результат оцінки. При цьому, якщо результат існує у формі образу та може варіювати, приймаючи значення таких утворень як благо, мотив, культурне надбання (у залежності від контексту проблемного дискурсу), то варіативність об'єкта оцінки, а головню способу його даності та специфіки зміни у наслідок оцінювання є доволі проблемним місцем у моделюванні структурної складової оціночного процесу. Натомість, як про елементи підструктури предмету оцінки можливо вести мову про такі утворення як еталон оцінки та критерій. При цьому, з аналізу ціннісної проблематики випливає, що поняттєве навантаження терміну еталон варіює через уточнення в таких термінах як зразок, взірець, ідеал, орієнтир тощо (Леонтьєв, 1996; Ядов, 2013). Критерій же як психічне утворення може варіювати у залежності від того значення, яке він приймає й може схоплюватися у таких термінах як істинність, осмисленість, добро, краса, справедливість тощо. Тобто у світлі тих відносин між предметами та ситуаціями, довершеність яких у тому чи тому об'єкті оцінки (образі) здійснюється. У зв'язку з цим слід зробити важливе уточнення. А саме, якщо по відношенню до

форми психіки критерій функціонально виступає як інтегруючий у форму цілого зміст цієї форми, то по відношенню до образу (як психічного змісту) його функція полягає у завданні значимості на ньому у залежності від того значення який сам критерій приймає. Відповідно, дане поняттєве навантаження може бути схоплено в термінологічній конституції «критерій завдання значимості».

Не важко бачити, що за таких засновків наріжну роль в акті оцінки відіграє критерій, адже саме через нього задається еталон як довершений зразок певних відносин. Тим не менш, з наведеної структурної складової оціночного процесу впливає принаймні два проблемних «осередки»: – вже вище відзначена проблематика способу даності об'єкта оцінки та специфіка його зміни у наслідок оцінювання; а також спосіб й механізми завдання критерію та забезпечення його релевантності тим відносинам, довершеність яких оцінюється.

У випадку першого проблемного «осередку» суттєві зауваження виникають при спробі виокремити ту форму, у якій суб'єкту дано як об'єкт оцінювання так й його результат, адже інтуїтивно очевидно, що обидва утворення існують у формі психічного образу.

Щодо другого проблемного «осередку», то більш рельєфно зосереджену в ньому проблематику може бути увиразнено через висвітлення специфіки взаємозв'язку та взаємо переходу між інтелектом та перцептивною формами психіки. Оскільки в межах обох форм йдеться про конституювання образу, то відмінність, вочевидь, полягає у різному підґрунті конституювання, а не у наявності цілісного образу як головного підґрунтя виокремлення перцептивної форми психіки. Вже звідси зрозуміло, що конституювання образу в межах цих форм вибудовується на основі різного підґрунтя. А відтак доречно виснувати, що у якості такого підґрунтя виступають різні типи відносин, що у цілісному образі відбиваються, чим власне його й конституують. Інакше, відмінність полягає в тому, які типи відносин в межах тої чи тої форми організації психічного можуть відтворюватися на образі. Відповідно, типологією можливих відносин критерій і задається.

У світлі зауважених проблемних осередків видається недоречним відокремлювати нарізно об'єкт і результат оцінки, а також – конституювання образу й конституювання значимості на ньому. Натомість, можливо реалізувати недиференційований підхід

та вести подальший аналіз в контексті уявлень про структуру суб'єктивного досвіду, де образ виступає закономірним результатом його функціонування. При цьому, сам суб'єктивний досвід постає у якості підсистеми системної організації форм психічного. Останню завдано як результат реалізації ряду взаємозалежних суб'єктних функцій. В свою чергу, суб'єктна функція співвідноситься із тою чи іншою формою організації психічного, а власне сукупність форм й підводиться під поняття – системна організація форм психічного. Відтак суб'єктивний досвід виступає як результуюча функція по відношенню до функцій суб'єктних та може мислитись як своєрідний внутрішній простір.

Як відомо, поняття «суб'єктивний досвід» займає чільне місце в межах дискурсу психосемантики, насамперед в його інтерпретації О. Артем'євою. Зокрема, змістовне навантаження уведеного у науковий обіг О. Леонтьєвим терміну «образ світу» (Леонтьєв, 1983) розкрито через структуру суб'єктивного досвіду (Артемьева, 1999). В межах даної структури диференціюється три ієрархічні рівні: – поверхневий (перцептивний світ); заглиблений – семантичний (картина світу); ядерний – аmodalний рівень (образ світу у вузькому значенні) (Артемьева, 1999:19-21). У контексті такої інтерпретації – образи, що перебувають у відносинах підпорядкованості та власне продукуються в межах образу світу (Смирнов, 1981) співвідносні до перцептивного рівня структури суб'єктивного досвіду. Водночас семантичні та ядерні рівні даної структури виконують специфічні функції по відношенню до перцептивного рівня. До прикладу, з доробку О. Артем'євої можливо переконатися, що за семантичною підструктурою суб'єктивного досвіду закріплено функцію оцінки значення для суб'єкта даного на перцептивному рівні структури предмету оцінки (образу). Зокрема, уводиться розрізнення між предметною та семантичною оцінкою, де відмінність між ними проводиться по лінії ступеня предметної (денотативної) структурованості образу. Зокрема, якщо об'єкт оцінки (образ) не є структурованим, то вагомим критерієм його первинної оцінки є емоційно-оціночні шкали (Артемьева, 1999:80-84).

Разом з тим, зауважені вище результати аналізу дозволяють таку інтерпретацію, де конституційований образ виступає не складовою перцептивного (поверхневого) рівня суб'єктивного досвіду, а, натомість, є результатом функціонування всієї його структури. Тоді

важливо стає розуміння такої структури як сукупності утворень різної онтологічної природи, що обумовлюють (виступають підґрунтям) породження (конституювання) як суб'єктивного досвіду так й даних в ньому об'єктів (образів) (Коваль, 2020а).

В межах такого висновку вагомим стає вирізнення специфіки семантичної функції як такої, що не лише забезпечує оцінку, але сама забезпечена специфічними семантичними об'єктами для своєї реалізації. Відтак, семантичні об'єкти виконують роль своєрідного критерію модифікації структури суб'єктивного досвіду. Інакше, змістовно постають як підґрунтя організації та упорядкування певного змісту, де у якості змісту постають утворені в межах суб'єктивного досвіду об'єкти, а сам досвід виступає у якості простору їх повстання та упорядкування.

Не важко помітити, що зміст терміну «критерій завдання значимості» цілком може бути підведено під щойно розкрите поняттєве навантаження терміну «семантичний об'єкт».

При занурені проведеного міркування в контекст соціально-психологічного дискурсу важливо стає зауважити, що в осерді соціально-психологічної проблематики релевантні до завдань розвідки є уявлення про особистість як одиницю аналізу соціально-психологічної форми організації психічного (Коваль, 2020б). При цьому, по відношенню до системної організації форм психіки особистість постає у якості одного з її структурних елементів та виступає носієм специфічної суб'єктної функції – інтегративної. А саме – забезпечує утворення зв'язку одного носія психіки з іншим (іншими) носіями, завдяки чому, власне, створюється підґрунтя говорити про перехід від психічних форм організації психіки до соціально-психологічних. В свою чергу, результат реалізації означеної суб'єктної функції особистості може бути схоплено у терміні «спільність», що визначається нами як характеристика утвореного в просторі соціально-психологічної взаємодії зв'язку (зв'язку одного носія психіки з іншим носієм психіки), який увиразнює (характеризує) в собі: з одного боку – специфіку набуття та функціонування такого зв'язку, з іншого – специфіку того «цілого», що утворилося внаслідок зв'язку (Коваль, 2020б: 261).

Відтак, зважаючи на ці засновки, наразі вже не важко дійти висновку, що по відношенню до суб'єктивного досвіду спільність (як результат інтегративної функції особистості) виконує ще одну

суб'єктну функцію особистості – семантичну. Тобто, у межах системної організації форм психічного спільності виконує функцію семантичного об'єкта та виступає в якості критерію завдання значимості.

Операціоналізація

Як впливає з проведеного аналізу, можливості емпіричного обґрунтування концептуальних засад дослідження «критерію завдання значимості» пов'язані з операціоналізацією концепту «суб'єктивний досвід». Підґрунтям для цього є розуміння останнього як опосередковуючого простору, що обумовлює повстання та упорядкування його об'єктів (образів). Тоді відносно суб'єктивного досвіду моделлю може виступати психосемантичний простір (ПСП), який моделює об'єкти з різною онтологією (Коваль, 2020а).

Вагомим підґрунтям такої інтерпретації виступають теоретичні настанови Ч. Осгуда та його послідовників (Osgood, 1952). Зокрема, вагомим є виокремлення низки базових універсальних оціночних шкал. При цьому, універсальність інтерпретується як можливість оцінки потенційно нескінченного ряду одиниць суб'єктивного досвіду (як правило, але не виключно, вербальних конструктів) в межах завданого базовими шкалами простору. Характеристикою універсальності також обумовлено підґрунтя виокремлення та дослідження окремих психосемантичних просторів, де набір шкал може відрізнитися від базових (Петренко, 2005). При цьому, одним з факторів зміщення психосемантичного простору на окремі (відмінні від універсальних) шкали може виступати та чи та спорідненість низки конструктів, що піддаються оцінці. До прикладу, віднесеність їх до однієї предметної області, класу, категорії тощо (Петренко, 2005). З іншого боку, як вже зауважувалося, предметність (денотативність) також суттєвим чином впливає на оцінку об'єкта в просторі базових шкал. Зокрема, первинна оцінка, коли розпізнання об'єкту оцінки так чи так утруднене, обумовлена особистим суб'єктивним досвідом взаємодії в просторі емоційно-оціночного ставлення. Натомість, більш пролонгована в часі можливість розпізнання об'єкту оцінки набуває обумовлення з досвіду його категоризації (предметного віднесення) (Артемьева, 1999).

Як можемо бачити, ПСП, що завдано через сукупність оціночних шкал, виявляється чутливим як до специфіки їх поєднання, так й природи феноменологічного підґрунтя, що стоїть за тою чи тою

шкалою, та, відповідно, виступає предметною складовою оцінки рівня свого вираження в об'єкті оцінки. Таким чином, власне семантична шкала у поєднанні з її предметним (феноменологічним) підґрунтям виступає у якості вагової, але не достатньої умови утворення та функціонування психосемантичного простору. Іншою ваговою умовою виступає наявність сукупності специфічно поєднаних шкал, що в такий спосіб виступають у якості своєрідних координатних осей ПСП, та, відповідно, уможливають здійснення операції координації в ньому шляхом відкладання значень на спроектованій осями площині. Звідси, вже не важко виокремити специфічну функцію завдання психосемантичного простору як завдання сукупності необхідних та достатніх для оцінки шкал, а також напряду співвідносити цю функцію з термінологічною конструкцією «критерій завдання значимості».

Отже, координата ПСП як точка на завданій шкалами площині виступає моделлю образу у сукупності оцінених в ньому характеристик. В свою чергу, останні, у межах проблематики психосемантичного дискурсу, співвідносні до змістовного навантаження терміну «значення» (або «смысл»), що для суб'єкта пов'язаний з даним образом (змістом суб'єктивного досвіду) (Артемьева, 1999; Петренко, 2005).

Таким чином, спираючись на розроблене в межах теорії діяльності розуміння смислу як значущості для особистості вироблених в межах соціокультурного простору значень (Леонтьев, 2012) можемо висувати наступне. Спільність як семантичний об'єкт в межах суб'єктивного досвіду має бути дана у якості смислового переживання колективної суб'єктності (як динамічного аспекту спільності). В свою чергу, якщо визначати смисл як переживання зв'язаності елементів у певну форму цілого, то даний в суб'єктивному досвіді смисловий аспект переживання спільності (переживання утвореного в процесі спілкування зв'язку) може бути схоплене (концептуалізоване) в терміні «єдність». Відповідно, єдність має бути представлена у координаті ПСП (моделі образу) як результат оцінки образу в просторі семантичних шкал.

В цьому контексті важливий для емпіричної інтерпретації висновків полягає у тому, що має спостерігатися специфічний взаємозв'язок смислової феноменології з семантичними шкалами.

З іншого боку, тісно пов'язаний зі смисловою феноменологією є мотиваційний вимір спільності, який обумовлений специфікою колективної суб'єктності, що безпосередньо реалізується людиною. До смислової проблематики робить її дотичним вироблене в межах теорії діяльності уявлення про мотив діяльності, який до безпосереднього переживання може бути даний лише у вигляді особистісного смислу (Леонтьєв, 2012). Відтак, на емпіричному рівні аналізу також має спостерігатися специфічний взаємозв'язок оціночних (семантичних) шкал з показниками як мотиваційних тенденцій, так і смисловими аспектами діяльності.

Таким чином, підсумовуючи, можемо зауважити, що ключовим елементом емпіричної інтерпретації виступає оцінений в межах семантичних шкал образ колективного суб'єкта у його взаємозв'язках з індивідуальними мотивами залучення до колективної діяльності та смисловими аспектами переживання цього залучення. В даній розвідці останнє ствердження конкретизується на прикладі образу колективного суб'єкта волонтерської діяльності.

Методи та процедура дослідження. Виходячи з розкритих положень ми поклалися на усталений методичний інструментарій дослідження указаних предметних областей. Зокрема, за допомогою можливостей класичного варіанту методики «Семантичний диференціал» (далі СД) було досліджено специфіку реконструкції волонтерами в просторі семантичних шкал образу волонтерської спільноти. Для цього респондентам було запропоновано оцінити концепт (образ) «волонтери». Загалом було застосовано дванадцять пар біполярних конструктів, чотири пари на шкалу, відповідно. Для з'ясування взаємозв'язків між результатами реконструкції образу волонтерської спільноти та ціннісно-мотиваційними тенденціями волонтера здійснювалась реєстрація значень показників індивідуальних цінностей за допомогою методики «Портретний опитувальник цінностей» (PVQ) Ш. Шварца в адаптації І. Семків (Семків, 2010) та культурних цінностей за допомогою методики «Модифікований опитувальник цінностей Інлегарта» (МТЦ) (Хабибулін, Дейнека, 2015). Для реєстрації значень джерел осмисленості було застосовано методику «Тест смисложиттєвих орієнтацій» (СЖО) Д. Леонтьєва (Леонтьєв, 2000).

Вибірку дослідження склали волонтери з понад 15-ти міст, загалом – 302 респонденти. З них 45 чоловіки та 257 жінки-

волонтери. Вік респондентів – від 17-ти до 80-ти років (з них: 17-30 – 40 респондентів; 31-40 – 63 респонденти; 41-50 – 72 респонденти; 51-60 – 73 респонденти; 61-80 – 54 респонденти). Опрацювання математико-статистичних даних здійснено на базі MS Excel 2007 та SPSS 17.0.

Обговорення результатів. Як можемо бачити з результатів кореляційного аналізу для шкал методики СЖО з показниками інших методик (див табл. 1.) спостерігається та характерна особливість, що установлені функціональні зв'язки носять здебільшого позитивний характер. Виключення спостерігається лише для показників шкали С/С (цінності самовиживання/ саморозвитку), що засвідчує взаємозв'язок між орієнтацією на саморозвиток та високою оцінкою осмисленості.

Таблиця 1

Результати кореляційного аналізу за шкалами методики СЖО

Шкали	ОЖ	Мета	Процес	Результат	ЛКЯ	ЛКЖ
Безпека	,115*	,181**	,179**		,140*	
Конформізм		,115*	,123*			
Традиція						
Доброзич-ть	,193**	,278**	,181**	,152**	,204**	
Універсалізм	,120*		,165**		0,104	
Самостійність	,419**	,389**	,371**	,336**	,414**	,280**
Стимуляція	,339**	,224**	,285**	,299**	,278**	,249**
Гедонізм			,138*			
Досягнення	,152**	,136*	,176**	0,101	,146*	,117*
Влада	,130*		,127*		,162**	0,104
Т/С	,228**	,237**	,273**	,160**	,171**	,178**
С/С	-,245**	-,147*	-,159**	-,192**	-,206**	-,299**
Оцінка	0,104		0,104			
Сила	,121*			,134*		
Активність						

Примітки: n=302; *- $\alpha = 0.05$; ** - $\alpha \geq 0.01$; показано значення $\rho \geq 0,1$, де α – рівень статистичної значущості, ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

При цьому, також спостерігається певне «осердя» в індивідуальних цінностях, де найвищі коефіцієнти зв'язку спостерігаємо для цінностей «самостійність» та «стимуляція». Дещо незрозумілою є відсутність статистично значущих кореляцій для цінності «традиція», у той самий раз як за показниками шкали «Т/ С» (цінності традиційні/ секулярні) він набуває достатньо високої статистичної значущості.

У цілому ж не важко дійти висновку, що для волонтерів існує щільний зв'язок між показниками ціннісних та «смыслових» шкал з осердям у цінностях «самотійність» та «стимуляція». Це, до певної міри, підтверджує припущення щодо тісного зв'язку мотиваційних аспектів спільності з її смысловими проявами, які не лише виявляються у суб'єктивному досвіді респондентів як смыслове переживання колективної суб'єктності (єдність), але також дозволяють конкретизувати основні мотиваційні тенденції, з якими реалізація цієї суб'єктності пов'язана. Особливо наочно це демонструють отримані результати щодо особливостей реконструкції образу волонтерської спільності.

Таблиця 2

Результати кореляційного аналізу за шкалами методики СД

Шкали	Безпека	Конформ ізм	Традиція	Доброзич -ть	Універса лізм	Самотійні сть
Оцінка		,256**	,241**	,209**		
Сила		-,118*	-,188**			,170**
Активність		-,171**	-,267**			,116*
Оцінка					,323**	
Сила						-,126*
Активність					-,192**	-0,112

Примітки: n=289; *- $\alpha = 0,05$; ** - $\alpha \geq 0,01$; показано значення $\rho \geq 0,1$, де α – рівень статистичної значущості, ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

Як можемо бачити, показники кореляцій шкал СД не такі багаті на функціональні залежності (див. табл. 2.). Втім, вони є досить змістовними у частині взаємозв'язку індивідуальних особливостей реконструкції волонтером образу спільності та ціннісно-мотиваційними тенденціями.

Зокрема, можемо відмітити наявність іншої специфіки щодо обумовленості розподілу досліджених показників. А саме: можемо спостерігати не «осердя» взаємозв'язку, що поступово спадає, а, натомість, виникнення полярної осі, що ущільнена на мотиваційному колі в протиставленні фактору «збереження» (консерватизм) індивідуальній цінності «самотійність». Окрім того, відзначимо, що показники шкали «активність» та їх напрямок показують її щільний взаємозв'язок зі шкалою «сила». Втім, очевидна й специфіка взаємозв'язку із показниками культурних цінностей.

У цілому ж можна виснувати, що дані результати вказують на відмінності між спільністю волонтерів, що у суб'єктивному досвіді й

проявляється у вигляді відмінних характеристик образу спільноти у специфіці їх взаємозв'язку з мотиваційними тенденціями.

Більш рельєфно зауважені відмінності між даною через феноменологію єдності спільністю волонтерів може бути показано при врахуванні впливу на представленні у суб'єктивному досвіді ціннісно-мотиваційні тенденції не лише особливостей реконструкції образу спільноти, але й у взаємозв'язку останніх з показниками осмисленості (як загального, так і її джерел). Можливості для цього пов'язані з реалізацією процедури двох-факторного дисперсійного аналізу. Підґрунтям для її реалізації є вище наведені результати кореляційного аналізу. Зокрема, можливо було пересвідчитися у практичній відсутності функціональних зв'язків між джерелами осмисленості та особливостями реконструкції образу спільноти у просторі шкал СД. Виключення складають незначні кореляції за шкалами «сила-результат» та «сила-ОЖ» (див табл. 1.), що, тим не менш, не дозволяє установити специфіку виявленого взаємозв'язку, а лише спонукає до подальшого пошуку в цьому напрямку.

Таблиця 3

Результати обрахунку F-критерію для шкал СД та ОЖ

Фактори	Змінна	Взаємодія	F _e	α	Змінна	Взаємодія	F _e	α
ОЖ+ Оцінка	Конформізм	ОЖ	0,052	0,95				
		О	8,914	0				
		ОЖ+О	2,52	0,042				
ОЖ+ Сила	Т/С	ОЖ	6,738	0,001	Стимуляція	ОЖ	14,886	0
		С	4,001	0,019		С	0,821	0,441
		ОЖ+С	2,929	0,021		ОЖ+С	2,634	0,034
	Універсалізм	ОЖ	3,708	0,026				
		С	0,861	0,424				
		ОЖ+С	2,7	0,031				
ОЖ+ Актив-ть	С/С	ОЖ	9,002	0	Безпека	ОЖ	1,402	0,248
		А	1,255	0,287		А	0,614	0,542
		ОЖ+А	4,23	0,002		ОЖ+А	2,429	0,048

Примітки: n=289; показано значення $F_e \geq F_{кр}$ при $\alpha \geq 0,05$, де: F_e – емпіричне значення F-критерію; α – статистичний рівень значущості.

Дослідження сумісного впливу градацій показників шкал СД та загального рівня осмисленості (шкала ОЖ), у якості варіативних змінних дозволяє виявити значення низки ціннісних шкал (див. табл. 3.). До прикладу, доволі однозначні результати можемо спостерігати при аналізі нелінійної варіативності показників шкали «С\ С» відносно градації факторів «ОЖ» – «активність». Як можемо бачити на графіку (див. рис. 1.), суміщення середніх градацій цих факторів обумовлює найвищі показники для цінності самовиживання.

Натомість, високі показники фактору «ОЖ» та середні й високі фактору «активність» обумовлюють протилежну тенденцію, тобто, характерні для волонтерів з переважанням цінності самовираження.

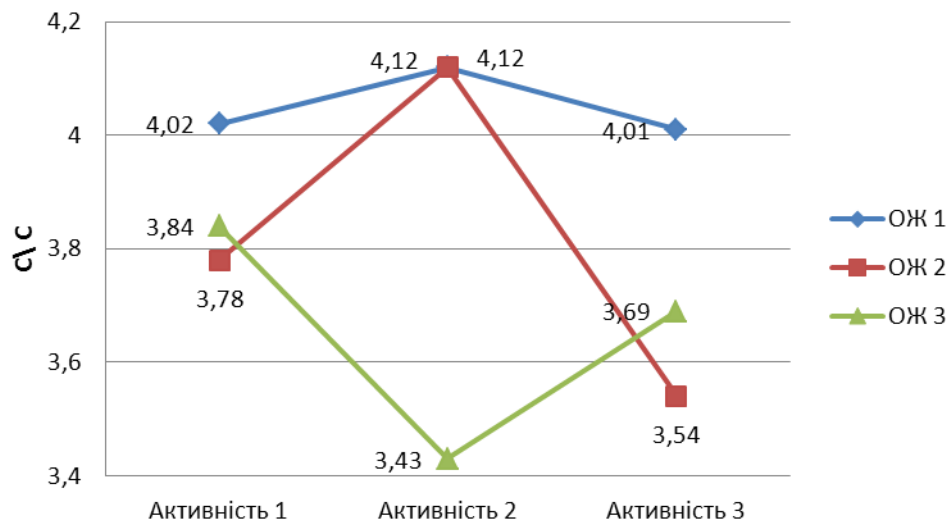

Рис. 1. Графік середніх показників за шкалою «С\ С» відносно градацій факторів «активність» та «ОЖ».

Отже, можемо перекопати у наявності специфічного взаємозв'язку між цінностями самовиживання/ самовираження, рівнем осмисленості та специфікою реконструкції характеристик активності волонтерської спільноти. При цьому, такий характер отриманих даних відтворює собою вже вище відмічену особливість щодо існування полярності у ціннісних орієнтаціях волонтерів, яка спостерігається й на прикладі даних іншої методики.

Ознайомлення з результатами дослідження сумісного впливу градацій факторів шкал СД та окремих шкал методики СЖО засвідчує статистичну вірогідність дійсності припущення щодо специфіки сумісного впливу особливостей семантичної оцінки образу волонтерської спільноти та джерел осмисленості на ціннісно-мотиваційні чинники. Зокрема, можемо перекопати (див. Табл. 4.), що варіативність значень шкал методики PVQ спостерігається у взаємозв'язку з градаціями факторів шкал СД та шкали «мета». Так, значення шкали «стимуляція» з невисокою статистичною достовірністю варіюють під впливом градації факторів «мета» – «оцінка» ($F=2,256$; $\alpha=0,063$), а значення шкал «універсалізм» ($F=3,166$; $\alpha=0,014$) та «самостійність» ($F=2,645$; $\alpha=0,034$) з більш високою статистичною достовірністю варіюють під впливом градації факторів «мета» – «сила».

Таблиця 4

Результати обрахунку F-критерію для шкал СД та параметру «мета» методики СЖО

Фактори	Змінна	Взаємодія	F _e	α	Змінна	Взаємодія	F _e	α
Мета + Оцінка	Стимуляція	М	6,541	0,002				
		О	0,466	0,628				
		М+О	2,256	0,063				
Мета + Сила	Універсали зм	М	2,227	0,11	Самостійність	М	22,841	0
		С	0,913	0,403		С	5,351	0,005
		М+С	3,166	0,014		М+С	2,645	0,034

Примітки: n=289; показано значення $F_E \geq F_{KR}$ при $\alpha \geq 0,05$, де: F_e – емпіричне значення F-критерію; α – статистичний рівень значущості.

Напевно такий характер отриманих результатів є, до певної міри, інтуїтивно зрозумілим. Адже взаємозв'язок між даними ціннісно-мотиваційними тенденціями та орієнтацією на майбутнє при їх реалізації виглядає природним. При цьому, чутливість семантичних характеристик образу до впливу на різні блоки ціннісно-мотиваційного кола дозволяє переконатися в існуванні складно організованого ПСП, результати координації в якому виявляються чутливими до специфіки представлених в ньому координатних осей.

Орієнтація на теперішнє (шкала «процес»), а також особливості реконструкції в образі волонтерської спільноти параметрів суб'єктності (шкала «активність»), впливають на варіативність ціннісних шкал таких мотиваційних комплексів як «збереження» та «децентрація» (див. табл. 5.).

З представлених даних ми можемо переконатися не лише у наявності специфічного взаємозв'язку між указаними параметрами, та лежачими за ними феноменами, але також зробити відносно них змістовний висновок. Зокрема, враховуючи, що показники шкали «активність» співвідносні до стилю ідентифікації усуб'єктнення, тобто орієнтацією на ідентифікацію з одиничним (суб'єктними характеристиками волонтерської спільноти) (Коваль, 2020а), та спираючись на теоретичні настанови Д. Леонтьєва, у згоді з якими показники шкали «процес», виявляють орієнтацію на таке джерело осмисленості як теперішнє (Леонтьєв, 2000) – можемо висувати наступне. Спадає на те, що у залежності від специфіки взаємозв'язку цих феноменів, (де специфіка виражена в градаціях факторів, що отримані з числових значень відповідних шкал), обумовлюється

орієнтація волонтера або на цінності блоку «збереження», або, натомість, блоку «децентрація».

Таблиця 5

Результати обрахунку F-критерію для шкал СД та параметру «процес» методики СЖО

Фактори	Змінна	Взаємодія	F _e	α	Змінна	Взаємодія	F _e	α
Процес + Оцінка	S / S	П	5,749	0,004	Досягнення	П	5,177	0,006
		О	0,585	0,558		О	1,029	0,359
		П+О	2,244	0,064		П+О	2,223	0,067
Процес + Сила	Традиція	П	1,091	0,337	Самостійність	П	15,656	0
		С	5,97	0,003		С	4,522	0,012
		П+С	2,652	0,034		П+С	2,856	0,024
	Універсалізм	П	6,095	0,003				
		С	0,847	0,43				
		П+С	2,888	0,023				
Процес + Активність	Конформізм	П	2,221	0,11	Універсалізм	П	6,577	0,002
		А	2,485	0,085		А	0,61	0,544
		П+А	3,101	0,016		П+А	3,31	0,011
	Традиція	П	1,2	0,303	Безпека	П	3,883	0,022
		А	8,206	0		А	0,596	0,552
		П+А	2,969	0,02		П+А	5,15	0,001
	Доброзичливість	П	3,688	0,026				
		А	0,026	0,975				
		П+А	3,432	0,009				

Примітки: n=289; показано значення $F_e \geq F_{кр}$ при $\alpha \geq 0,05$, де: F_e – емпіричне значення F-критерію; α – статистичний рівень значущості.

Вірогідність невисокої хибності такої думки також підтверджується й графічним представленням досліджених взаємовпливів (див. Рис. 2.), де унаочнено взаємозв'язок між центральними шкалами мотиваційного континууму взятих до аналізу блоків. До прикладу, з графічного представлення даних можемо наочно пересвідчитися в наступному. Низька градація орієнтації на процес практично не впливає на варіативність значень цінності «універсалізм» відносно рівня градації суб'єктних характеристик волонтерської спільноти. Одночасно, відносно шкали «конформізм» спостерігаємо, що низька градація фактору «процес» та середня фактору «активність», обумовлює зростання показників конформізму. Навпроти, середні градації фактору «процес» обумовлюють зменшення показників за шкалою «конформізм» у залежності від градації за фактором «активність», де чим більші показники оцінки суб'єктності, тим менші значення конформізму. Воднораз, шкала «універсалізм» за даних умов градації фактору

«процес» не показує прямолінійної залежності, адже найвищих показників досягає при середній градації суб'єктних характеристик. Високі ж градації в орієнтації на процес обумовлюють практично однакову тенденцію у поводженні ціннісних шкал, де низька градація суб'єктності обумовлює підвищення показників цих цінностей, а середня зменшує.

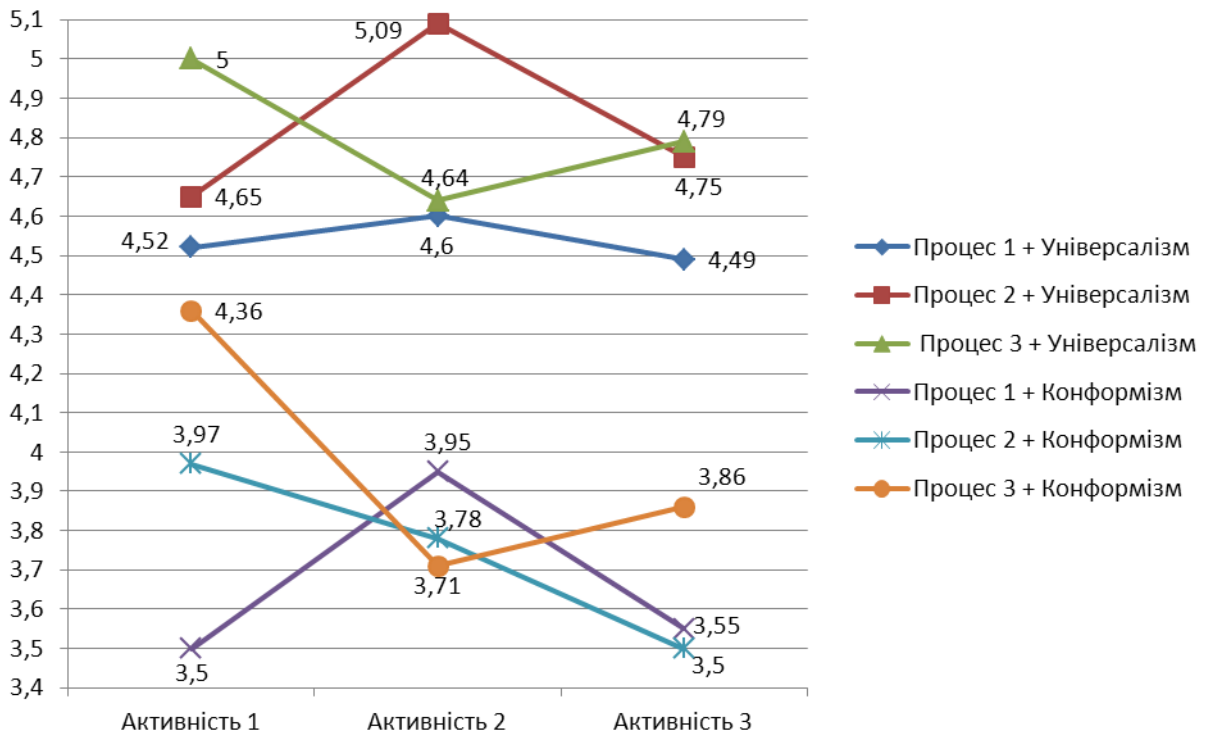

Рис. 2. Графік середніх показників за шкалами «універсалізм» та «конформізм» відносно градацій факторів «активність» та «процес»

Таким чином, спадає на те, що орієнтація на теперішнє обумовлює високі показники за цінностями факторів «збереження» та «децентрація», в той час як висока оцінка суб'єктності волонтерської спільноти, навпаки, обумовлює зменшення показників цих ціннісних орієнтацій.

Ці результати переконують не лише в тому, що взяті до аналізу змінні є незалежними факторами, але також і в тому, що вони можуть здійснювати діаметрально протилежний вплив на складові суб'єктивного досвіду. При цьому, чутливими до їх поєднаного впливу виступають лише окремі складові ціннісно-мотиваційного кола Ш. Шварца (Schwartz et all, 2012).

Відмічена специфіка сумісного впливу джерела осмисленості та рівня оцінки суб'єктності на прояв у суб'єктивному досвіді певної

ціннісно-мотиваційної тенденції ще більш переконливо увиразнюється результатами аналізу показників за шкалою «результат» (див. табл. 6 та рис. 3.). З аналізу сумісного впливу факторів «результат» (осмисленість минулого) та «активність» (суб'єктні характеристики спільноти) можливо зауважити ще одну характерну особливість. Як бачимо, представлені дані засвідчують наявність впливу на варіативність значень, певною мірою, діаметрально протилежних ціннісних шкал – «конформізм» та «влада» (див. Рис. 3.).

Таблиця 6

Результати обрахунку F-критерію для шкал СД та параметру «результат» методики СЖО

Фактори	Змінна	Взаємодія	F_e	α	Змінна	Взаємодія	F_e	α
Результат + Оцінка	Доброзичливість	Р	4,762	0,009	Влада	Р	2,174	0,116
		О	6,726	0,001		О	0,623	0,537
		Р+О	3,193	0,014		Р+О	3,641	0,007
Результат + Активність	Конформізм	Р	1,316	0,27	Влада	Р	2,832	0,061
		А	2,501	0,084		А	1,472	0,231
		Р+А	2,67	0,033		Р+А	2,442	0,047

Примітки: $n=289$; показано значення $F_e \geq F_{кр}$ при $\alpha \geq 0,05$, де: F_e – емпіричне значення F-критерію; α – статистичний рівень значущості.

Насамперед, відмітимо, що низька градація за показниками орієнтації на результат, у поєднанні з середньою градацією оцінки суб'єктності, спричинює діаметрально протилежні варіації значень за шкалами «конформізм – влада». Таку саму тенденцію спостерігаємо й при поєднанні високої градації за фактором «результат», та низьких за «активність». Середні ж градації осмисленості результату, в залежності від градацій чинника «активність», відтворюють приблизно однакову тенденцію розподілу значень за ціннісними шкалам. Зокрема, висока градація суб'єктності обумовлює зменшення показників цих цінностей, а низька – підвищення. Щоправда, слід відмітити, що середня градація суб'єктності, відносно середніх же показників за результатом, показує тенденцію протилежного впливу на значення шкали «конформізм».

Відтак, схоже на те, що градації факторів осмисленості результату та оцінки суб'єктності здійснюють специфічний вплив. Зокрема, сумісний вплив їх високих градацій призводить до середніх значень показників зауважених ціннісних шкал.

Таким чином, маємо можливість переконатися, що взяті до аналізу фактори можуть здійснювати не лише протилежно

спрямований вплив на ціннісно-мотиваційні складові суб'єктивного досвіду, але і вплив сумісний. При цьому, чутливими до такого їх впливу виступають вже інші складові ціннісно-мотиваційного кола.

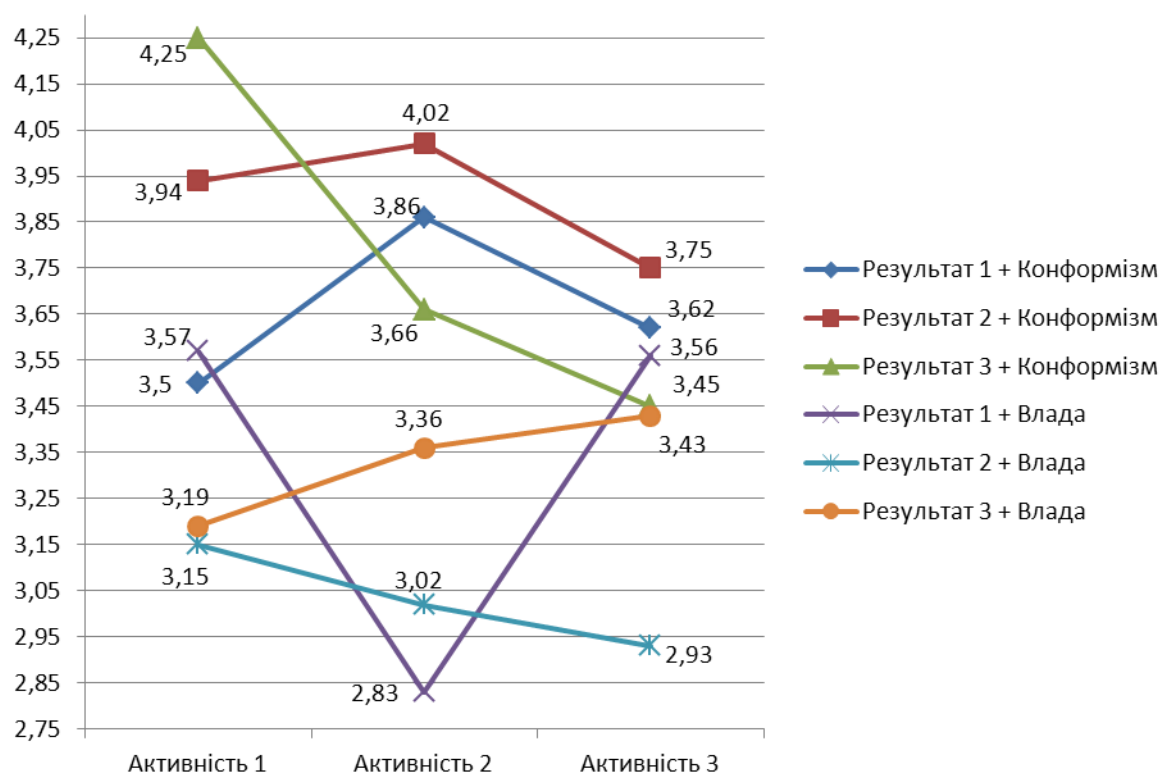

Рис. 3. Графік середніх показників за шкалами «конформізм» та «влада» відносно градацій факторів «активність» та «результат».

У цілому представлені результати дозволяють підтвердити можливості емпіричного обґрунтування концептуальних засад дослідження критерію завдання значимості. Принаймні, показані функціональні та факторні взаємозв'язки переконують у існуванні цілісного підґрунтя для різних предметних областей оцінки. В свою чергу, дане підґрунтя виявляє себе як основа взаємозв'язку між різними предметними областями оцінки у вигляді ПСП.

Окрім того, сам емпіричний «матеріал», на якому було конкретизовано концептуальні засновки, дозволяє переконатися, що забезпечена через семантичну функцію особистості колективна суб'єктність (як динамічний аспект спільності) проявляє себе у межах суб'єктивного досвіду цілком не спорадичним чином. Тобто спільність, забезпечуючи значимість утворень суб'єктивного досвіду (в даному випадку ціннісно-мотиваційних тенденцій, що виражають смислове переживання мотиву волонтерської діяльності), виступає

основою взаємозв'язку різних предметних областей оцінки щодо об'єктів ПСП.

Втім, слід також визнати, що отримані результати не дозволяють однозначно співвідносити варіативність складових суб'єктивного досвіду виключно з семантичною функцією спільності. До прикладу, показана чутливість ціннісно-мотиваційних орієнтацій до джерел осмисленості (залежних від модальності часу) може свідчити про вплив на складові суб'єктивного досвіду інших форм психічного. Тому в цій частині існує потреба у подальшому дослідженні можливостей диференціації форм психічного у їх вкладі в характеристики суб'єктивного образу.

Дотичним до такого завдання є контекст суб'єктного підходу, що представлено в межах загально-психологічного дискурсу у його подальшій інтерпретації в дискурсі соціально-психологічної проблематики. Мова про сучасні розвідки, які, в межах суб'єктного чи психосемантичного підходів, спрямовані на дослідження та оцінку суб'єкта психічної самоорганізації через спробу моделювання суб'єктної самоорганізації особистості засобами психосемантичного аналізу (Kreitler, 2012, 2018; Petrenko et al., 2020; Дьяков, 2020: 55). Як можна бачити, змістовне наповнення терміну «суб'єкт психічної самоорганізації» може розглядатися як інтерпретація в межах суб'єктного підходу термінологічної конструкції «системна організація форм психічного». Можливо додати, що така спроба моделювання суб'єктності традиційно спирається на аналіз суб'єктних властивостей – самостійності/ активності, які є релевантними до теоретико-методологічних настанов суб'єктно-діяльного підходу в інтерпретації С. Рубінштейна та його послідовників (Журавлев, 2009; Татенко, 2017).

Водночас, представлені результати нашого дослідження уможливають моделювання суб'єкта психічної самоорганізації, що постає у формі колективного суб'єкта. Можемо відзначити, що у межах соціально-психологічного дискурсу колективної суб'єктності розроблено низку принципів, які дозволяють розкрити її підвалини (Васютинський, 2005) та уведено в науковий обіг сукупність ознак та параметрів колективної суб'єктності (Журавльов, 2009:77-78). Разом з тим, у межах підходів до дослідження колективної суб'єктності є наявною специфіка її інтерпретації у вітчизняному та пострадянському соціально-психологічному дискурсі (Коваль, 2018). Зокрема, для

вітчизняного дискурсу характерним є акцент на розробленні засад колективності, яка увиразнюється через проблематику спілкування, тоді як в пострадянському дискурсі перевага надається суб'єктності, яка увиразнюється через проблематику діяльності (Коваль, 2018: 108-109). Отож, психосемантичне моделювання суб'єкта психічної самоорганізації, що проявляється у межах суб'єктивного досвіду у формі обумовлення його складових ознаками колективної суб'єктності більш релевантне до вітчизняної інтерпретації, оскільки спирається на аналіз спільності, яка є закономірним результатом спілкування.

Зауважимо, що одним із засобів такого моделювання виступає психосемантична репрезентація специфіки конструювання (та/ або конституювання) суб'єктом психічної самоорганізації колективної суб'єктності, що виявляється в характеристиках об'єктів суб'єктивного досвіду та, врешті решт – реалізується людиною у межах певної колективної діяльності. Разом з тим, критичним для подальшого дослідження варіативності соціально-психологічних форм психічного виступає пошук засобів, які дозволяють однозначно диференціювати ті характеристики образу, що обумовлено реалізацією суб'єктних функцій особистості від характеристик, які знаходять своє обумовлення у зв'язку з реалізацією суб'єктних функцій інших форм організації психічного та сукупна активність яких й результує у формі суб'єктивного досвіду як підсистемі системної організації форм психічного.

Звідси не важко помітити, що подальші перспективи розробки піднята проблематика може знайти через виокремлення структури тих форм організації психічного, що реалізовано на людині як носії множинної суб'єктності.

Висновки та перспективи. Показано, що дослідженні зміні, а головню їх взаємозв'язки, виступають вагомими прогностичними параметрами щодо можливостей експлікації та подальшої репрезентації специфіки обумовлення значимості складових суб'єктивного досвіду семантичними об'єктами. Зокрема, встановлено, що для взаємозв'язку між оцінкою осмисленості та значущості певної ціннісно-мотиваційної тенденції є характерним існування осердя, яке зосереджено у високій щільності позитивної кореляції «смилових» шкал з цінностями «самостійність» та «стимуляція» та поступовому спаді щільності такого зв'язку відносно інших ціннісно-мотиваційних тенденцій. У той самий раз, для

взаємозв'язку між оцінкою значущості ціннісно-мотиваційної тенденції та семантичною оцінкою образу волонтерської спільноти характерним є полярне протиставлення, яке ущільнюється на осі блоку «збереження» (консерватизм) щодо індивідуальної цінності «самостійність». Окрім того, цікавими виявилися результати, які дозволяють встановити наявність специфіки взаємозв'язку між оцінкою суб'єктності волонтерської спільноти та джерел осмисленості у впливі на оцінку значущості ціннісно-мотиваційних тенденцій.

У цілому, отримані дані дозволяють дійти висновку щодо наявності цілісного підґрунтя, яке проявляє себе у специфіці взаємозв'язку різних предметних областей оцінки, що виступають як взаємодоповнюючі при репрезентації суб'єктивного досвіду в межах ПСП. Окрім того, представлені результати дозволяють емпірично обґрунтувати можливість співвідношення критерію завдання значимості із семантичною функцією особистості, що реалізується через спільність та проявляється в єдності.

Разом з тим, отримані результати не дозволяють зробити більш змістовних висновків щодо конкретних особливостей функціонування ПСП в його обумовленості спільністю. Доречно припустити, що для уможливлення такої змістовної конкретизації ПСП як модель суб'єктивного досвіду потребує ущільнення в напрямку параметризації як самої структури ПСП так й структури координати ПСП як моделі образу. В свою чергу, така параметризація стає змістовно залежною від можливості виокремлення структури суб'єктних форм організації психічного (системної організації форм психічного) та можливостей експлікації та подальшого однозначного співвіднесення окремих характеристик образу з суб'єктними функціями форм психічного. Окрім того, також можливість параметризації ПСП можуть бути пов'язані з розробкою не універсального семантичного простору оцінки у інтерпретації Ч. Осгуда, а з розбудовою специфічного соціально-психологічного семантичного простору з відповідними шкалами.

Аналізування в межах означеної проблематики й убачаємо у якості перспективи подальших досліджень.

Література

1. Артемьева, Е. (1999). *Основы психологии субъективной семантики*. М.: Наука.
2. Васютинський, В. (2005). Категорія “колективний суб’єкт” у феноменологічному дискурсі інтерсуб’єктної взаємодії. *Наук. студії з соц. та політ. психології*. 12 (15): 23-37.
3. Дьяков, С. (2020). Семантическая репрезентация социально-ролевой идентификации в субъектной самоорганизации личности. *Психолінгвістика*. 27 (1): 52–79. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-27-1-52-79>
4. Журавлев, А. (2009). Коллективный субъект: основные признаки, уровни и психологические типы. *Психологический журнал*. Т.30. 5:72-80.
5. Коваль, Г. (2018). Специфіка поняття «колективна суб’єктність» у вітчизняній та пострадянській соціальній психології. *Наук. студії з соц. та політ. психології*. 42(45): 103-112. [https://doi.org/10.33120/ssj.vi42\(45\).196](https://doi.org/10.33120/ssj.vi42(45).196)
6. Коваль, Г. (2020а). Характеристики образу як підґрунтя стильових аспектів ідентифікації у дослідженні волонтерської діяльності. *Психологічний часопис*, 6(4):133-149. <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.4.11>
7. Коваль, Г. (2020б). До аналізу проблеми демаркації складових соціально-психологічної таксономії. *Наук. студії з соц. та політ. психології*. 46 (49):257-266. [https://doi.org/10.33120/ssj.vi46\(49\).175](https://doi.org/10.33120/ssj.vi46(49).175)
8. Коваль, Г. (2021). До аналізу питання варіативності соціально-психологічних форм психічного. *Психологічні перспективи*, 38:76-95 <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-38-76-95>
9. Леонтьев, А. (1959). *Проблемы развития психики*. М.: Академия пед. наук РСФСР.
10. Леонтьев, А. (1983). Образ мира. *Избр. Психол. Произведения. Т.2*. М.: Педагогика.
11. Леонтьев, А. (2012). *Деятельность. Сознание. Личность*. М: Книга по требованию.
12. Леонтьев, Д. (1996). Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции. *Вопросы философии*. 4:15-26.
13. Леонтьев, Д. (2000). *Тест смысложизненных ориентаций*. (СЖО). М.: Смысл.
14. Петренко, В. (2005). *Основы психосемантики*. СПб.: Питер, 2005.
15. Риккерт, Г. (1998). *Науки о природе и науки о культуре*. М.: Республика.
16. Семків, І. (2010). Індивідуальні цінності як психологічні механізми формування соціального капіталу. *Проблеми сучасної психології*. 10: 699-709.
17. Смирнов, С. (1981). Мир образов и образ мира. *Вестник МГУ. Сер.14: Психология*. 2:15-29.
18. Татенко, В. (2017). *Методологія суб’єктно-вчинкового підходу: соціально-психологічний вимір*. Київ: Міленіум.
19. Хабибулин, Р., Дейнека, О. (2015). Феномен постматериалистических ценностей и проблема политической стабильности. *Современные проблемы науки и образования*. 1: 1525-1529.
20. Ядов, О. (2013). *Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности: Диспозиционная концепция*. – М.: ЦСПиМ.
21. Kreitler, S. (2012). The Meaning of Social Signals: The Psychosemantic approach. *Baltic Journal of Psychology*. Vol. 13, 1: 19-35.

22. Kreitler, S. (2018). The meaning profiles of anxiety and depression: Similarities and differences in two age groups. *Cognition and Emotion*, 32(7): 1499-1513. <https://doi.org/10.1080/02699931.2017.1311248>
23. Osgood, C. (1952). The nature and measurement of meaning. *Psychological Bulletin*, 49: 197-237. <https://doi.org/10.1037/h0055737>
24. Petrenko, V., Mitina, O., & Papovyan, M. (2020). Perception of foreign and national political leaders in Russia. *Behavioral Sciences*, 10(6):103. <https://doi.org/10.3390/bs10060103>
25. Schwartz, S. H., Cieciuch, J. et al (2012). Refining the theory of basic individual values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(4): 663-688. <https://doi.org/10.1037/a0029393>

References

1. Artemeva, Ye. (1999). *Osnovy psikhologii subektivnoy semantiki* [The basis of the psychology of subjective semantics]. M.: Nauka [in Russian]
2. Vasiutynskyi V. (2005). Katehoriia «kolektyvnyi subiekt» u fenomenolohichnomu dyskursi intersubiektnoi vzaiemodii [The category «collective subject» in the phenomenological discourse of intersubjective interaction]. *Nauk. studii z sots. ta polit. psykholohii*, 12 (15). 23-37 [in Ukrainian]
3. Dyakov, S. (2020). Semanticheskaya reprezentatsiya sotsialno-rolevoy identifikatsii v subyektnoy samoorganizatsii lichnosti [Semantic representation of social and role identification in subject self-organization of personality]. *Psikholinhvistyka*, 27 (1), 52-79. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-27-1-52-79> [in Russian]
4. Zhuravlev, A. (2009). Kollektivnyi sub'ekt: osnovnyie priznaki, urovni i psikhologicheskie tipy [Collective subject: main attributes, levels and psychological types]. *Psihologicheskii zhurnal*, T.30. 5. 72-80 [in Russian]
5. Koval, H. (2018). Spetsyfika ponyattya «kolektyvna subyektivist» u vitchyznyaniy ta postradyanskiy sotsialniy psykholohiyi [The specificity of «collective subject» concept in ukrainian and post-soviet social psychology]. *Nauk. studii z sots. ta polit. psykholohii*, 42(43). 103-112. [https://doi.org/10.33120/ssj.vi42\(45\).196](https://doi.org/10.33120/ssj.vi42(45).196) [in Ukrainian]
6. Koval, H. (2020a). Kharakterystyky obrazu yak pidgruntia stylovykh aspektiv identyfikatsii u doslidzhenni volonterskoi diialnosti [The characteristics of an image as a basis for identification styles determined during the study of volunteering activities]. *Psykholohichniy chasopys*, 6(4), 133-149. <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.4.11> [in Ukrainian]
7. Koval, H. (2020b). Do analizu problemy demarkatsiyi skladovykh sotsialno-psykholohichnoyi taksonomiyi [To the issue of demarcation of socio-psychological taxonomy's components]. *Nauk. studii z sots. ta polit. psykholohii*, 46 (49). 257-266. [https://doi.org/10.33120/ssj.vi46\(49\).175](https://doi.org/10.33120/ssj.vi46(49).175) [in Ukrainian]
8. Koval, H. (2021). Do analizu pytannya varyatyvnosti sotsial'no-psykholohichnykh form psykhichnoho [To the analysis of the question of variability of socio-psychological forms psychic]. *Psychological Prospects Journal*, (38): 76–95. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-38-76-95> [in Ukrainian]
9. Leontyev, A. (1959). *Problemy razvitiya psikhiki* [Problems of the development of the psyche]. M.: Akademiya ped. nauk RSFSR [in Russian]
10. Leontyev, A. (1983). *Obraz mira* [Image of the World]. *Izbr. Psikhol. Proizvedeniya. T.2*. M.: Pedagogika [in Russian]

11. Leontyev, A. (2012). *Deyatel'nost. Soznaniye. Lichnost* [Activity. Consciousness. Personality.]. M: Kniga po trebovaniyu [in Russian]
12. Leontyev, D. (1996). Tsennost kak mezhdistsiplinarnoye ponyatiye: opyt mnogomernoy rekonstruktsii [Value as an interdisciplinary concept: an experience of multidimensional reconstruction.]. *Voprosy filosofii*. 4. 15-26 [in Russian]
13. Leontyev, D. (2000). Test smyslozhiznennykh oriyentatsiy. (SZHO) [Life-meaning orientations test. (LMO)]. M.: Smysl [in Russian]
14. Petrenko, V. (2005). *Osnovy psikhosemantiki* [Fundamentals of psychosemantics]. SPb.: Piter, 2005 [in Russian]
15. Rikkert, G. (1998). *Nauki o prirode i nauki o kulture* [Nature Sciences and Cultural Sciences]. M.: Respublika [in Russian]
16. Semkiv, I. (2010). Indyvidualni tsinnosti yak psykholohichni mekhanizmy formuvannia sotsialnoho kapitalu [Individual values as psychological mechanisms of social capital formation]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 10, 699-709 [in Ukrainian]
17. Smirnov, S. (1981). Mir obrazov i obraz mira [The world of images and the image of the world]. *Vestnik MGU.Ser.14 Psihologiya*. 2,15-29 [in Russian]
18. Tatenko, V. (2017). *Metodolohiia subiektno-vchynkovoho pidkhodu: sotsialno-psykholohichni vymir* [Methodology of subjective-behavioral approach: socio-psychological dimension]. Kyiv: Milenium [in Ukrainian]
19. Khabibulin, R., Deineka, O. (2015). Fenomen postmaterialisticheskikh tsennostey i problema politicheskoy stabilnosti [The phenomenon of post-materialist values and the problem of political stability.]. *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya*, 1. 1525-1529 [in Russian]
20. Yadov, O. (2013). *Samoregulyatsiya i prognozirovaniye sotsial'nogo povedeniya lichnosti: Dispozitsionnaya kontseptsiya* [Self-regulation and forecasting of social behavior of a person: Dispositional concept]. M.: TSSPiM [in Russian]
21. Kreitler, S. (2012). The Meaning of Social Signals: The Psychosemantic approach. *Baltic Journal of Psychology*. Vol. 13, 1: 19-35.
22. Kreitler, S. (2018). The meaning profiles of anxiety and depression: Similarities and differences in two age groups. *Cognition and Emotion*, 32(7): 1499-1513. <https://doi.org/10.1080/02699931.2017.1311248>
23. Osgood, C. (1952). The nature and measurement of meaning. *Psychological Bulletin*, 49: 197-237. <https://doi.org/10.1037/h0055737>
24. Petrenko, V., Mitina, O., & Papovyan, M. (2020). Perception of foreign and national political leaders in Russia. *Behavioral Sciences*, 10(6):103. <https://doi.org/10.3390/bs10060103>
25. Schwartz, S. H., Cieciuch, J. et all (2012). Refining the theory of basic individual values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(4): 663-688. <https://doi.org/10.1037/a0029393>

Received: 11.05.2022

Accepted: 25.05.2022